

TÜRK DEBİYATI TARİHİ

3

Editörler

Talât Sait Halman (Genel editör)

Osman Horata (Genel editör yardımcısı)

Yakup Çelik

Nurettin Demir

Mehmet Kalpaklı

Ramazan Korkmaz

M. Öcal Oğuz

© T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü
3106-3

Kültür eserleri dizisi: 403

ISBN 978-975-17-3292-7 (takım)
ISBN 978-975-17-3294-1 (3.cilt)

www.kulturturizm.gov.tr
e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr

Türk edebiyatı tarihi / Editörler Talat Sait Halman ... [v.b.]...-2. bsk.
- Ankara : Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007.

...c.<> ; 24 cm. - (Kültür ve Turizm Bakanlığı
yayımları ; 3106-3. Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü
Kültür eserleri dizisi ; 403)
ISEN 978-975-17-3292-7 (tk.)
ISEN 978-975-17-3294-1 (3.c.)

I. Halman, Talat Sait. II. Seriler.

810.09

Editörler

Talat Sait Halman (Genel editör)
Osman Horata (Genel editör yardımcısı)
Yakup Çelik
Nurettin Demir
Mehmet Kalpaklı
Ramazan Korkmaz
M. Öcal Oğuz

Kitap tasarımı
Ersu Pekin

Yazım-düzeltilme
Süer Eker
Beyhan Uygun Aytemiz

Yazışma
Rumeysa Çavuş
Demet Güzelsoy Chafra

Baskı
Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mahallesi, Soğuksu Caddesi
No:3 34408 Kağıthane, İstanbul
Tel: 0212 294 10 00
e-posta: info@masmat.com.tr

Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. baskı
2000 adet

Basım yeri, tarihi
İstanbul, 2007

Özel teşekkürler

Yazıların incelenmesinde hakem olarak katkıda bulunan öğretim üyelerine; kaynakların ve alıntılarının kontrolünü titizlikle gerçekleştiren Bilkent Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümü öğrencileri Alphan Akgül, M. Sıla Arlı, Yalçın Armağan, Günül Özlem Ayaydın-Cebe, Fırat Caner, Murat Cankara, Hülya Dündar, Tuba İsen-Durmuş, İrfan Karakoç, Sevim Kebeli, Nilay Özer, Ali Serdar, Reyhan Tutumlu, Seda Uyanık'a; Türk Edebiyatı Kronolojisini hazırlayan Firdevs Canbaz ve Emine Tuğcu'ya; yazışma ve düzeltmelerdeki katkıları için Ceyda Akpolat, Ela Şengündüz, Seçil Aybay Bıyıklı, Songül Sezen ve Çiğdem Gürbüz, Murat Kazancı ve Fazilet Çöplüoğlu'na teşekkürler...

Yankısız yönelişler: Nev Yunaniler ve Nayiler

Cafer Gariper

Nev Yunaniler

TÜRK edebiyatında *Nev-Yunanilik*, bir başka söyleyişle *Néo-Hellénisme* hareketi Yahya Kemal [Beyatlı] (1884-1958) ile Yakup Kadri [Karaosmanoğlu]'nun (1889-1974)'nin 1913-1914 yıllarında yoğunlaşan edebî faaliyetleriyle başlar. Türk edebiyatı ve fikir hayatı için eski Yunan ve Latin klasik eserlerini model almaya, Akdeniz havzasında oluşan medeniyetlerden yararlanma düşüncesine dayanan bu hareket, devrin edebiyat ve basın çevrelerinde *Nev-Yunanilik* şeklinde adlandırılır. II. Meşrutiyet yıllarının çalkantıları ve arayışları içerisinde beliren *Nev-Yunanilik*, bir edebî ekol oluşturmadığı gibi dönem içerisinde geniş etki alanı da yaratamaz. Ancak, Cumhuriyet döneminde antik Yunan ve Latin sanatına yönelişte doğrudan veya dolaylı gittikçe genişleyen sürekli bir etki alanının oluşmasına zemin hazırlar.

Eski Yunan ve Latin kültürüne duyulan ilgi ve söz konusu kültür dünyasıyla temas Türklerin İslam medeniyeti dairesine geçiş dönemine kadar çıkarılabılır. Tanzimat yıllarında başlayan Batı medeniyetine ve sanatına duyulan hayranlık bir süre sonra bu medeniyetin ve sanatın kaynaklarına ilgiyi ve yönelmeyi getirir. Rönesans'ın ve modern Avrupa'nın temelini oluşturan Antik Yunan ve Latin medeniyeti ile bu medeniyet dairesinde ortaya çıkan sanat eserleri 19. yüzyılın sonlarından itibaren Türk aydınlarının ilgisini üzerinde toplamaya başlar. Doğu medeniyeti ve sanatının dairesinden uzaklaşma, Batı medeniyeti ile sanatı dairesine yaklaşma çabası içinde olan ve onu gittikçe daha genişleyen çerçevede tanımaya başlayan Türk aydınlarının modern Batı dünyasını kuran kaynaklara kadar uzanma gayreti, yenileşme sürecinin tabii ve kaçınılmaz bir sonucu olarak değerlendirilmelidir. Nitekim bu dönemde yenileşme hareketi çerçevesinde sınırlı da olsa antik Yunan ve Latin kaynak-

larına yönelme ve tercüme çalışmalarına rastlanır. *Musavver Medeniyet* dergisinin 3 Kasım 1874 tarihli 9. sayısındaki "Kıbrıs'ta Bulunmuş Baküs Heykelinin Üzerindeki Kitabedir" başlıklı imzasız şiir çevirisini, 1880'de Şark gazetesindeki Melos Anekron çevirileri ve Ebuzziya Tevfik'in Aisepos'tan aktardığı "Yengeç ile Yayrusu" takip eder (Ebuzziya Tevfik 1885-1886:175). Sadullah Paşa (1839-1890) ile yarım kalan ve yayımlanmayan İlyada çevrisine girişir (Yücel 1956:297). Bu yıllarda Ahmet Midhat Efendi'nin Lâtin şairi Virgilius'tan Fransızca yoluyla aktardığı iki şiirle M. Rauf Yekta'nın Lucrece'den çevirdiği bir şiire rastlanır (Kolcu 1999:89). Daha önce mitoloji üzerine bazı yazılarda kaleme alan Ahmet Mithat'ın 1897'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yayımlanan "Müsabaka-i Kalemîyye İkrâm-ı Aklam" yazısıyla klasik eserlerin Türkçeye çevrilmesi gerektiği fikri etrafında yoğun bir tartışma yaşanır. Bu tartışma, aynı zamanda Rönesans'tan itibaren şekillenmeye başlayan Batı edebiyatının kaynağı durumundaki eski Yunan edebiyatına ait eserlerin Türkçeye çevrilmesi problemini de gündeme getirir. Fakat, söz konusu tartışma, önemli ve toplayıcı bir görüşe ulaşmadan kapanır (Kaplan 1998: 61-63).

Yahya Kemal ile Yakup Kadri'nin Nev-Yunanilik hareketini başlatmadan hemen önce antik Yunan ve Latin sanatına yönelişte Raif Necdet'in bir yazısı ile Tevfik Fikret'in "Promete" şiiri dikkati çeker. 1911'de *Resimli Kitap*'ta yayımlanan "Musahabe-i Edebiye" yazısında Raif Necdet, Türk edebiyatında o güne kadar Fransız edebiyatının tanınıp örnek alındığını, Batı edebiyatının temelinde yer alan Yunan edebiyatının mutlaka tanınması gerektiği fikrini ileri sürer (Toker 1982: 135). Yine aynı yıl yayımlanan *Haluk'un Defteri*'ndeki "Promete" şiirinde ise Tevfik Fikret, ilhamının kaynağını Yunan mitolojisinde bulur. Fakat, bütün bunlar antik Yunan ve Latin sanatına gidişte edebî yöneliş veya hareket sayılamaz. Asıl dikkate değer hareket Yahya Kemal ve Yakup Kadri ile birlikte başlayacak ve Nev-Yunanilik şeklinde adlandırılacak olandır. Çünkü, Türk edebiyatında antik Yunan edebiyatının kurucu ve yapıcı bir unsur olarak gündeme gelmesi bu hareketle olur. Nev-Yunanilik, yalnızca edebiyat alanı ile sınırlı görüş ve tekliflerden ibaret kalmaz. Yeni bir tarih ve medeniyet anlayışının, daha yerinde bir söyleyişle yeni bir tarih ve medeniyet projesi arayışının edebiyat sahasındaki yansıması durumundadır.

Yahya Kemal, 20. yüzyılın başında Paris'te Albert Sorel'in etkisinde geliştirmeye başladığı coğrafyacı tarih teziyle Malazgirt Savaşı'ndan bu yana dokuz yüzyıl boyunca Türklerin Akdeniz'in kenarında, Anadolu'da kurulan eski medeniyetlerin etkisi altında yeni bir medeniyet kurarak yeni bir terkibe ulaştığı görüşü üzerinde durur. Ancak, zamanla Arap ve özellikle İran etkisiyle bu yeni oluşumdan uzaklaşmıştır. Yapılacak iş, Akdeniz havzasında kurulan antik medeniyetlerin birikimine dayanan yeni bir medeniyet kurmaktır. Böylece Yahya Kemal, söz konusu medeniyet projesi çerçevesinde, Tanzimat yılları

rından itibaren süregelen yenileşmeyi asıl kaynaklarına kadar götürerek daha köklü bir medeniyet değişiminin yolunu açmak düşüncesiyle hareket eder. Bu teoriye göre, esasen Türkler Anadolu'ya gelmekle eski Yunan'ın mirasını tevarüs etmiş, fakat İran etkisi ve inanç sistemi bu medeniyetten gereğince yararlanmasına engel olmuştur. Antik Yunan medeniyeti, Avrupa'da olduğu gibi 'Türk Rönesansı'nı hazırlayacak bir medeniyet hamlesine kaynaklık edilecek durumdadır. Rönesans döneminde Batı toplumlarının uyanışını ve Avrupa medeniyetinin kurulmasını sağlayan eski Yunan ve Latin medeniyeti, doğuda da benzer uyanışı sağlayacak potansiyele sahiptir. Tutulacak yol, eski Yunan ve Latin kaynaklarına kadar çıkarak, yeni bir medeniyet hareketine girişmektir. Böylece, Türkler Asyalı medeniyetten Avrupalı medeniyete geçecektir (Yücel 1957: 257).

Henüz kafasında tam terkiğini bulamamış fikirlerle 1912'de Paris'ten İstanbul'a dönen Yahya Kemal, kendi düşüncelerine yaklaşan biriyle karşılaşır. Bu sıralarda İstanbul'da okumakta olduğu Anatole France'ın eserleri vasıtasıyla Yunan edebiyatı ve mitolojisiyle temasa geçen Yakup Kadri'de de Yunan edebiyatına ve mitolojisine karşı büyük bir ilgi uyanmıştır. Yahya Kemal'in Paris'ten İstanbul'a dönüşüyle bu iki sanatkarın düşünceleri bir noktada birleşir ve yeni arayışların içine girerler. Arayışları onları, *Bahr-i Sefid havzası medeniyeti* düşüncesi çerçevesinde modern Batı edebiyatının da kaynağı durumundaki eski Yunan ve Latin edebiyatına yönelme fikrine götürür. Bu görüşe göre klasik Türk edebiyatının kaynağı durumundaki İran ve Arap edebiyatından uzaklaşılacak, Fransız edebiyatının ve diğer Avrupa edebiyatlarının da kaynağı olan Yunan ve Latin edebiyatından hareketle yepyeni bir edebiyat ortaya konacaktır. Böylece, Türk edebiyatının 1860'tan bu yana kendine örnek aldığı modern Batı edebiyatının kaynaklarına inerek, yenileşme yolunda "Renaissance'da bütün Avrupa milletlerinin ve Fransızların *néo-classique*" şiirinin benzerini vücuda getirerek daha esaslı ve yeni bir edebiyat ortaya koymak mümkün olacaktır. Felsefede de Doğu felsefe geleneğinden çıkarak "Sokrat'tan ve Platon'dan açılan hatta" gelincektir (Yücel 1957: 256).

Yahya Kemal, Yakup Kadri ile birlikte o yıllarda yapmak istediği yeniliği daha sonra, "Estetikte, bilhassa lisan estetiğinde süslü ve boyalı Acem bediiyatından sobre ve beyaz olan lisanı döneceğiz. Acemin teşbihli ve istiâreli sanatından Yunanın sağlam ve oturaklı cümlesine geçeceğiz. O zamanki müşahedelerimiz de millette bu istidadın bulunduğunu gösteriyordu. Nitekim Türk mimarisi böyledir. Onda Yunan çeşnisi vardır. Mimarimizdeki asillik ve basitlik gibi; süsten, çok boyalı cümleden, çıplak, sağlam cümleye geçeceğiz. Esasen Türkçenin çıplaklığa mâil bir hali vardır. Nesirde Thukydides'in sobre lisanına geleceğiz. Modellerimiz onların epigram, idil, trajedi vesair şiir şekilleri olacaktır." (Yücel 1957: 256) şeklinde dile getirir. O, daha 1905 yılından itibaren Paris'te antik Yunan sanatıyla ve şiiriyle Leconte de Lisle ve J. M.

Hereda başta olmak üzere çeşitli şairler aracılığı ile ilgilenmeye başlar. Üslupta sağlamlığını ve sadeliğini beğendiği bu sanatın Türkçede ifade imkânlarını araştırma yoluna gider. Şair, "beyaz lisan" diye ifade ettiği bir dille Türk milletinin zevkini, duyuş ve düşünüşünü yeni bir sanat olarak ortaya koyma çabasına girişir.

Yahya Kemal, bu anlayış etrafında "Sicilya Kızları" ve "Bergama Heykeltıraşları" ile yarım kalmış olan "Biblos Kadınları" adlı şiirlerini kaleme alır. "Sicilya Kızları"nın şu mısraları;

Sicilya kızları üryan omuzlarında sebû;
Alınlarında da çepçevre gülden efserler,
Yayar bu mahfile âsabi gevşeten bir bû
Ve gözleriyle derinden bakar gülümserler
Sicilya kızları üryan omuzlarında sebû.

onun Yakup Kadri'yle birlikte Nev Yunanilik çerçevesinde kurmak istediği estetiğin izlerini yansıtır. Ayrıca şair, 1914'te *Peyam-ı Edebi*'de yayımlanan "Çamlar Altında Musahabe" başlıklı yazı dizisini de bu yolda *Nev-Yunani* ilhamla kaleme alır. 'Çamlar Altında Musahabe'lerde, bir tarafıyla sanatlı söyleyişi arayan muhayyilenin beslediği, kaynağını eski Yunan'da bulan yarı mitolojik atmosfer içinden konuşur. Fantastik ve ütöpik unsurların da yer aldığı bu yazı dizisinde Türkleri Akdeniz medeniyeti havzası içerisinde o medeniyetlerin devamı şeklinde gösterir.

"Yahya Kemal henüz kendi realitesiyle ele almaktan çekindiği Türk tarihini bu yazılarda sanki bir çeşit plâstik madde gibi kalıptan kalıba dökmeye çalışır. Malazgirt'te muzaffer ordusunun arkasından bu vatana boşanan cengâver kabileler ve üst üste istihalelerde, 'erkekler uryan kahramanlar, kadınlar da ince bir tülle örtülü uzun sebûlar' bile olur. Bununla da kalmaz, Etrüsklerin aslen Türk oldukları hakkındaki tarihî faraziye de bu coşkun muhayyilede yerini alır ve böylece Roma medeniyeti menşei itibarıyla az çok 'ak tolgahlar'ın geldikleri Asya'ya bağlanır." (Tanpınar 1962: 52-53).

Yakup Kadri ise bu anlayışın tesiriyle ilhamını eski Yunan ve Latin mitolojisiyle sanatında arayan "Siyah Saçlı Yabancı ile Berrak Gözlü Genç Kızın Sözleri" adlı mensur şiirini yazar. Mensur şiirleri arasında özellikle "Bir Huysuzun Defterinden" adlı kalem tecrübesinde antik Yunan devrini ideal yaşama tarzının örneği, "altın çağı" olarak tasavvur eder (Akı 2001: 34-36). Yakup Kadri'nin antik Yunan'a gidişinde kötümserlik duygusunun yarattığı, hâlden nefret ile mazi sevgisi, okumalarının etkisi ve nihayet bunların da üstünde mizacı rol oynar.

Bu arayış, dönem içerisinde olumlu ve olumsuz yaklaşım ve tenkitlerle karşılaşılır. Tevfik Fikret ile Ziya Gökalp'ın olumlu yaklaşımlarına karşılık başta Millî Edebiyat mensuplarının bir kısmı olmak üzere çeşitli eleştiriler getiren

yazarlar olur. Millî Edebiyat hareketinin II. Meşrutiyet yıllarında kaynak arayışında ısrarla İslâm öncesi Türk mitolojisine gitme çabasına karşılık Akdeniz havzası medeniyeti fikri çerçevesinde Yahya Kemal ile Yakup Kadri'nin Yunan mitolojisine gitme ve yeni sanatın kaynağı durumuna dönüştürme çabası tepkisiz kalmaz. Biraz da Balkan Savaşı'nın etkisiyle antik Yunan'a yönelmenin devrin atmosferinde yarattığı olumsuzluklar belirir. Özellikle Ömer Seyfettin ve Celal Sahir, Yahya Kemal ile Yakup Kadri'nin giriştiği harekete hiç hoş bakmazlar. "Boykotaj Düşmanı" adlı hikâyesiyle Ömer Seyfettin, Yahya Kemal'i Yunan kaynaklarına yöneldiği için edebî eser seviyesinde ağır bir şekilde hicveder. Fakat daha sonra 1919'da Türk Kadını dergisinde çıkan klâsiklerî konu alan yazısında, "Sanatın sırrı Yunan Lâtin klâsiklerindedir" diyen yazar, okunacak klâsik yazarların başına Homeros'un konması ve "mukaddes bir kitap gibi" okunması gerektiğini söyleme ihtiyacı duyar (Ömer Seyfettin 2001: 94). Onun İlyada adlı eserini Türkçeye aktarır, Odyssea'yı da çevireceğini haber verir. Diğer yandan, bir ara Avrupa medeniyetinin köklerini Asyalı Etrüsklere bağlama girişiminde bulunan Yahya Kemal (Yahya Kemal 1977: 286), devrin siyasi, sosyal şartları ve yöneltilen tenkitlerin de etkisiyle çağdaş Yunanları eski Yunan'ın devamı ve vârisi saymama anlayışına kadar gider.

Bütün bunlar iki genç sanatkârın arayışlarının birer yansıması olmaktan fazla öteye geçmez. Nitekim Yahya Kemal, "gençlik harareti ile" (Banarlı 1960: 95) girdiği bu yoldan, biraz da "Cihan harbi tecrübesinin ve Millî Mücadele'nin Balkan felâketinin hatıralarını tazeleyen teessürü altında 'Çamlar Altında Musahabeler' devrinin fikir" (Tanpınar 1962: 57) ve duygu dünyasından uzaklaşarak arayışlarını başka dönemlere kaydırır. Çünkü, "Bu acele ve kıvamsız terkipte Yahya Kemal'in sonradan reddedeceği şeylerin hepsi vardır." (Tanpınar 1962: 53). Yahya Kemal, kısa sürede bu görüşten uzaklaşarak dikkatini Anadolu Türk tarihine, özellikle Osmanlı dönemine çevirir ve söz konusu dönemi sanatının başlıca kaynağı hâline getirir. Yakup Kadri ise *Okun Ucundan* ve *Erenlerin Bağından* adlı kitaplarında yer alan mensur şiir parçalarıyla sonraki yıllarda yazdığı romanlarında bu tesirleri yansıtacak, *Kitab-ı Mukaddes*'ten gelen çeşitli boyutlardaki unsurları edebî eserlerinde devam ettirecektir.

II. Meşrutiyet yıllarında pek taraftar bulamayan, edebî akım veya hareket hâlini alamadan bir arayış ve yöneliş olarak kalan *Nev Yunanilik* anlayışı, Cumhuriyet döneminde ona yaklaşan veya ondan belirli ölçüde uzaklaşan yeni açılımlar kazanır. Başta Salih Zeki Aktay ve Cevat Şakir Kabaağaçlı olmak üzere Sabahattin Eyuboğlu, Azra Erhat, Ahmet Hamdi Tanpınar, Melih Cevdet Anday gibi şair ve yazarların kaleminde Yunan mitolojisinden gelen unsurlar sanatı besleyen kaynaklardan biri olur. Millî Eğitim Bakanlığının bir program çerçevesinde 1940'larda başlattığı tercüme faaliyeti bu açılımı geniş okuyucu katmanına doğru genişletir. Cumhuriyet yıllarında

yetişen yeni nesiller için antik Yunan mitolojisi devamlı ilham kaynaklarından biri durumuna dönüşür. Mustafa Seyit Sutüven, Oktay Rifat Horozcu, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Behçet Necatigil, Can Yücel, Özdemir İnce, Hilmi Yavuz, Güngör Dilmen, Enis Batur, Küçük İskender gibi çok sayıda şair ve yazar antik Yunan sanatı ve mitolojisiyle edebi eser seviyesinde ilgi kurar. Cumhuriyet döneminde gelişme ve genişleme alanı bulan hümanist düşüncenin de kaynağını daha çok bu Akdeniz havzası medeniyeti projesinde aramak doğru olur.

Nayiler

II. Meşrutiyet yıllarında Yahya Kemal'in arayışlarının yol açtığı yönelişlerden biri de Nayiler şeklinde adlandırılmak istenir. 1914'te Şahabettin Süleyman (1885-1919)'ın öncülüğünde hevesli bir grup gencin faaliyeti çevresinde beliren, edebî akım veya edebî hareket kimliği kazanamayan bu yöneliş, edebiyat alanında Nev-Yunanilik gibi yeni kaynak ve estetik arayışlarının sonucu olarak ortaya çıkar. Bazı yönlerden Nev Yunanilik hareketiyle benzerlik gösteren Nayiler, Akdeniz havzası medeniyeti anlayışının milli ve yerli kaynaklara yönelen yüzünü temsil ederler. Kaynak arayışında Anadolu Türk tarihinin Selçuklu dönemiyle Osmanlı devrinin başlangıç yıllarına kadar çıkmak arzusunda olan bu anlayış mensupları, Türkiye Türkçesinin ilk edebî metinlerinden ve Fransız sembolizminden gelen unsurları birleştirerek yeni bir edebiyat ortaya koymak düşüncesiyle hareket ederler. Bir taraftan oluşturacakları yeni sanatın tarihî zeminini kurma çabasına girerken, diğer yandan bu sanatın estetik kadrosunu sade söyleyiş, musiki ve ahenk fikri üzerine bina etmek isterler.

Nayilerin başlıca isimleri arasında Selahattin Enis [Atabeyoğlu], Enis Behiç [Koryürek], İsmail Zühdü, Hemedanizade Ali Naci [Karacan], Halit Fahri [Ozansoy], Hasan Sait Mevlevi, Hıfzı Tefik [Gönensay], İsmail Zühtü, Orhan Seyfi [Orhon], Hakkı Tahsin, Yakup Salih, Yahya Saim, Tahsin Nahit ve Safi Necip bulunmaktadır (Polat 1986: 535). Bunlardan Enis Behiç, Halit Fahri ve Orhan Seyfi daha sonraki yıllarda asıl şöhretini millî edebiyat çizgisinde hececi şairler olarak yapacaktır.

Fecr-i Ati'nin kurucularından olan, fakat bir süre sonra bu topluluktan memnun kalmayan Şahabettin Süleyman, genç neslin yürüteceği yeni bir edebiyat hareketi başlatmak düşüncesini taşır. Gayriresmî müdürlüğünü yaptığı *Rûbab*'da yazılarını yayımladığı bir kısmı Galatasaray'dan öğrencisi olan, henüz ne yaptığını pek bilmeyen, yaşları 16-20 arasındaki gençleri bir fikir ve dergi etrafında toplamak ister (Tural 1983: 113). İçlerinde Selahattin Enis, İsmail Zühdü, Ali Naci, Halit Fahri, Süleyman Sırrı, Hakkı Tahsin, Yakup Salih ve Safi Necip'in bulunduğu gençlerle kendisi, dolayısıyla Fecr-i Ati arasında anlaşmalı bir tartışma başlatır. Böylece mensupları kuvvetli bağlarla birbirle-

rine bağılı olmayan Fecr-i Ati'yi yıpratarak seslerini duyurmaya, yeni oluşacak edebî harekete yer açmaya çalışır. (Ozansoy 1967: 8; 270-274). Bu maksatla Şahabettin Süleyman, Fecr-i Ati'nin edebî faaliyetini göstermek maksadıyla Rûbab'ın 15. sayısında "Bir Bilanço" başlıklı yazısını yayımlar (9 Mayıs 1912). Bu yazı üzerine harekete geçen gençler, aynı dergide Fecr-i Ati'nin edebiyat alanında vadettiklerini yerine getiremediğini ileri sürerler. Şahabettin Süleyman'ın Fecr-i Atiyi sözde savunma çabaları üzerine başlayan uzun tartışmalardan sonra gençler kendilerini, altında Tahsin Nihat, imzasını taşıyan "Nesl-i Ati Cemiyet-i Edebiyesi" adıyla yayımladıkları beyanname ile edebiyat dünyasına tanıtır (Rûbab, nr. 29, 8 Ağustos 1912). Beyanname, Türkçenin ve Türk edebiyatının yenilik adı altında doğuyu ve batıyı taklide yöneldiği ileri sürülerek, kendilerine verdikleri isimle, Nesl-i Ati'nin (Yeni Nesil), taklidi kökünden yıkarak Türkçenin ahengine uygun millî yeni bir yol açmak maksadıyla kurulduğu ifade edilir (Polat 1986: 535). Devrin edebiyat dünyasında bu yazı olumlu ve olumsuz eleştirilerle karşılaşır.

Rûbab'dan sonra *Kehkeşan*'da toplanan gençlerden (Ozansoy 1970: 227) Fecr-i Ati'ye karşı mücadelenin bayraktarlığını daha çok Selahattin Enis yürütür. Diğer yandan gençler, Selanik'te çıkan *Genç Kalemler* dergisi çevresinde beliren 'edebiyatta millilik' vasfını onlara bırakmamak için mücadeleye girerler. Bir yandan da Şahabettin Süleyman tarafından "eserleriyle edebiyatımıza Türklük hissini hâkim kılındığı" şeklinde teşvik ve takdirle karşılaşılır (Polat 1986: 536).

Kehkeşan'dan sonra ancak birkaç sayı çıkabilen *Nihal*'de bir araya gelen Nesl-i Ati mensupları, bu derginin de kapanması üzerine Orhan Seyfi'nin çıkarmaya başladığı *Safahat-ı Şiir ve Fikir* dergisinin etrafında toplanırlar. Gençlerin arayışlar içinde olduğunu bilen Şahabettin Süleyman devreye girerek *Safahat-ı Şiir ve Fikir* dergisinin sayfalarında bir topluluk oluşturmak ister. Sadece iki sayı çıkabilen derginin yazı kadrosu içinde Orhan Seyfi ve Hıfzı Tevfik de yer alır. Şahabettin Süleyman, *Safahat-ı Şiir ve Fikir*'in ilk sayısında (3 Mart 1330/19 Mart 1914) yeni hareketin âdeta beyannamesi durumunda olan "Nayiler: Yeni Bir Gençlik Karşısında" başlıklı makalesi ile yeni bir 'edebî meslek' kurduklarını ilan eder. Derginin aynı sayısında "Halit Fahri'nin 'Tuti-name', Orhan Seyfi'nin 'İlk Kar' ve Hıfzı Tevfik'in "Nayilere" epigrafını taşıyan 'Ney' başlıklı şiirleri bulunmaktadır" (Tural 1983: 113-114). Şahabettin Süleyman'ın yazısı Nayilerin dayanmasını istediği kaynağı, temel fikirleri ve estetiği göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Hıfzı Tevfik'in "Ney" şiiri ise aynı anlayışın şiir alanındaki ifadesi durumundadır.

Sorar âfâka selsebil ü cibâl
"Neredendir bu sekr peyderpey?"
Titreyip sekr içinde ruh-ı leyal
"Dinle, gel!" der "o ağlayan bir ney"

Şahabettin Süleyman, âdeta beyanname hükmünde olan "Nayiler: Yeni Bir Gençlik Karşısında" adlı yazısında, dünden ilgisini kesen gelişmelerin boşlukta kalarak öleceğini, ortaya konan yeniliklerin milletin ruhunun esasına uygunsu daha kuvvetli olacağını ve daha çabuk yayılacağını ifade ettikten sonra "Nayiler" adıyla edebiyat dünyasına takdim ettiği bu gençlerin, "maya"yı Osmanlı Türklüğünün kaynağından almak ve bu mayayı yeni görüşlerle birleştirerek edebiyatımızda yeni ve milli bir çığır açmak isteğinde olduklarını bildirir. Kendilerinin mutasavvıfların "pir"i olan Mevlana'nın yolundan gittiklerini söyler. "Nayı" kelimesiyle Mevleviliğin sembolü durumundaki "ney" kelimesi arasında ilgi kurar. Ayrıca şiirde aradığı iç ahenkle ney sesi arasında da bağ kurar (Ozansoy 1970:228). Bu tavrıyla Türk sanat geleneği ile sembolist anlayışı birleştirme çabası içerisinde olduğu görülür.

Şahabettin Süleyman, yazısının devamında Akdeniz havzasının, eski Yunanların güzel olan şeyleri resim, heykel ve kelimelerle tutuculuktan uzak bir açıklık ve sadelik içinde mükemmele ulaşmak arzusuyla sanat eseri hâline getirdiğini bildirir. Havza medeniyetinin karakteristik yapısı, akıl ve mantığın sınırları içinde vücut bulan mükemmellik ve sadeliktir. Akdeniz havzasında ortaya çıkan sanat muhteva ile şekli, vasıta ile estetik heyecanı bir arada düşündüğünden fazla süsten hoşlanmaz. Oysa Asya'da vücut bulan medeniyetler estetik heyecanla vasıtaları ayrı ayrı düşünmüş, daha çok vasıta üzerinde durmuştur. Yazar, Doğu (Çin, Hint, İran ve bir dereceye kadar Arap) medeniyetinin aşırı süse düşkün olmasını eleştirir. Doğu medeniyetleriyle havza medeniyeti arasında birtakım karşılaştırmalara giderek Yunan medeniyetinin İskenderiye döneminden övgüyle söz eder.

Şahabettin Süleyman, Asyalı bir kavim olmasına rağmen Türklerin de sadelikten yana olduğu tezini ileri sürer. Osmanlı'nın kuruluş dönemine kadar çıkarak Mevlana, Yunus Emre, Nesimi, Âşık Paşa, Süleyman Çelebi ve Emrah'ın sade söyleyişlerinden örnekler sergiler. Türk edebiyatının İran üzerinden gelen etkiyle zaman içinde bu sadelikten uzaklaştığını belirtir. Ayrıca Platon'un felsefesi, güzellik anlayışı ve Yeni Platonculuk ekolüyle ilk dönem Anadolu mutasavvıfları arasında ilgi çekici bir bağ kurarak tasavvufun kaynağını Yeni Platonculuğa bağlar. Buna göre Anadolu'da Mevlana'nın öncülüğünde gelişen tasavvuf anlayışı Platon'un ve Yeni Platonculuğun etkisi altında şekillenmiştir. İlk dönem Anadolu şairleri İskenderiye ekolünün yaptığı gibi süsten uzak, sade bir söyleyiş kurmuşlardır. İşte Nayiler diye isimlendirdiği bu gençler de aynı kaynağa yönelecek, ilk dönem Anadolu sanatlarını kendilerine model olarak alacak ve süsten, ağdalı söyleyişten, yapmacılıktan uzaklaşarak sade ve açık bir söyleyişe ulaşacaklardır. O, gençlerin eserlerinde bunun ilk örneklerinin görülmeye başladığını da haber verir. Başta Halit Fahri olmak üzere gençlerin eserlerinden örnekler vererek bu fikrini desteklemek ister. Yazısının devamında Türk edebiyatında yeni bir çığır açmak isteyen *Nayilerin*, *Edebiyat-ı Cedide ve Fecr-i Ati* mensuplarının bulamadıkları bir teoriyle

hareket ettiklerini söyler. Yapmak istedikleri işi Osmanlı'nın kuruluş dönemine dönmek, dil ile hassasiyeti birleştirmek, duyguları tabii bir dille ifade etmek, vezin ve ahenkten başka bir süs kabul etmemek ve sadeliği örnek almak şeklinde ifade eder (Ş. Süleyman 1914: 3-6).

Şahabettin Süleyman'ı *Nayiler* adıyla antik Yunan ve 13.-14. yüzyıl Türk sanatına götüren temel unsur, sembolizmin ve parnasızmin tesirinde arayışlarını sürdüren Yahya Kemal'in dönem içerisinde tarih, medeniyet tarihi ve edebiyat üzerine görüşlerini ortaya koyduğu konuşmalarıdır. Nitekim, Verlaine'in bir mısraında ifadesini bulan,

"Musiki her şeyden önce musiki"

fikrine bağlı olan sembolizmin musiki ve iç ahenk düşüncesi etrafında kurulmasına paralel yapıda *Nayiler* de musiki ve "derunî ahenk" fikrine gitmek istiyor görünürler. Ancak, Şahabettin Süleyman'ın bu görüşlerinin gençler tarafından ne kadar anlaşıldığı ve benimsendiği ayrıca tartışma götürür.

II. Meşrutiyet yıllarında *Nayiler* şeklinde adlandırılan bu yöneliş, daha çok bir arayışın sonucu olarak edebiyatın arka planını kuran estetik tavrın peşinde olmuş, Türk edebiyatına daha millî ve yerel karakter kazandırmak istemiş, fakat edebî eser alanında dikkate değer ürünler ortaya koyamadan kapanmış, Yahya Kemal'in arayışlarının yol açtığı kısa ömürlü edebî yönelişlerden biri olmaktan öteye geçememiştir. Bunda devrin şartları kadar, gençlerin içerisinde hareketi sürükleyecek kabiliyette bir sanatkarın bulunmaması da etkili olmuş görünmektedir.

Dönemi içerisinde dikkate değer bir etki alanı kuramayan *Nayiler*, başta Cenap Şahabettin olmak üzere çeşitli sanatkarlar tarafından eleştirilmiş, hatta alaya alınmıştır (Ozansoy 1970: 228).

Fecr-i Ati gibi 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bu iki yöneliş de, *Nev Yunaniler* ve *Nayiler*, fazla yankı uyandıramadan silinip gitmiştir. Ancak, söz konusu edebî yönelişler, daha sonraki dönemde eserleriyle edebiyat dünyasında önemli yer tutan sanatkarların yetişmesinde ve edebî eserin estetik kadrosunun zenginleşmesinde ilk basamağı oluşturmuş görünmektedir. Bunlardan *Nev Yunanilik* her ne kadar daha sonraki dönemlerde etki alanı yaratmışsa da bu etki bir edebî hareket olmanın dışında antikiteye duyulan ilgiyle ve Yunan mitolojisinin zenginliğini sanat için ilham kaynağı olarak kullanmakla kalmıştır. *Nayilerin* kaynak arayışında erken dönem Anadolu Türk tarihine gitmek, Mevlana, Yunus Emre, Âşık Paşa ve Emrah gibi sanatkarlardan faydalanma çabasıyla 1950'lerin başında *Garip hareketine* ilk sistemli tepki olarak beliren Hisar grubu arasında ilgi kurmak mümkündür.

Kaynakça

- Afacan, Aydın (2003), *Şiir ve Mitology Cumhuriyet Dönemi Şiirinde Yunan ve Lâtin Mitologyası*, İstanbul: Doruk Yay.
- Akı, Niyazi (2001), *Yakup Kadri Karaosmanoğlu İnsan-Fikir-Eser-Üslup*, İstanbul: İletişim Yay.
- Akyüz, Kenan (1995), *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Akyüz, Kenan (1985), *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Banarlı, Nihad Sami (1960), *Yahya Kemal'in Hâtıraları*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.
- Ebuzziya Tevfik (1885-1886), "Yengeç ile Yavrusu", Aısepos'tan çeviri, Takvim-i Ebuzziya, 1303 (1885-1886), s. 175.
- Kaplan, Ramazan (1998), *Klâsikler Tartışması (Başlangıç Dönemi)*, Ankara: AKM Yay.
- Kolcu, Ali İhsan (1999), *Türkçe'de Batı Şiiri*, Ankara: Gündoğan Yay.
- Ozansoy, Halit Fahri (1967), *Edebiyatçılar Geçiyor*, İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Ozansoy, Halit Fahri (1970), *Edebiyatçılar Çevremde*, Ankara: Sümerbank Kültür Yay.
- Ömer Seyfettin (2001), *Bütün Eserleri Makaleler 2, Tercümeler*, (hızl. Hülya Argunşah) İstanbul: Dergâh Yay.
- Polat, Nâzım H. (1986), "Nâyiler", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C.6*, İstanbul: Dergâh Yay., s. 535-536.
- Polat, Nâzım H. (1987), *Şahabeddin Süleyman*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Polat, Nâzım H. (1982), "Yeni Nesil Tarafından Rübâb Mecmuasında Fecr-i Atiye Karşı Yürütülen Mücadele", İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları, 19: 138-153.
- Şahabettin Süleyman (3 Mart 1330/19 Mart 1914), "Nâyiler: Yeni Bir Gençlik Karşısında", *Safahat-ı Şiir ve Fikir*, nr. 1.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1962), *Yahya Kemal*, İstanbul: Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti Neşriyatı
- Toker, Şevket (1982), "Edebiyatımızda Nev-Yunanilik Akımı", *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1: 135-163.
- Tuncer, Hüseyin (1994), *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı*, İzmir: Akademi Kitabevi Yay.
- Tural, Sadık (1983), "Yahya Kemal'in Arayışlarının Yol Açtığı Edebi Bir Topluluk: Nâyiler", *Ölümünün Yirmibeşinci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., s. 111-122.
- Tuncer, Hüseyin (1994), *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı*, İzmir: Akademi Kitabevi Yay.
- Yahya Kemal (1968), *Siyasi ve Edebi Portreler*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.
- Yahya Kemal (1977), *Mektuplar ve Makaleler*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yay.
- Yücel, Hasan Âli (1957), *Edebiyat Tarihimizden*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.